

**PLAN NR 1 DO UCHWAŁY XI/81/11
RADY MIASTA PRZEWORSKA**

z dnia 28 czerwca 2011 r.

W sprawie aktualizacji programu ochrony środowiska na lata 2010-2013 z uwzględnieniem lat 2014-2017.

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XI/81/11
Rady Miasta Przeworska
z dnia 28 czerwca 2011 r.

M I A S T O P R Z E W O R S K

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

na lata 2010–2013 z uwzględnieniem lat 2014–2017

URZĄD MIASTA PRZEWORSKA

37-200 Przeworsk
ul. Jagiellońska 10
telefon: (16) 648 78 44; fax: (16) 648 70 30
e-mail: info@przeworsk.um.gov.pl
www.przeworsk.um.gov.pl

P R Z E W O R S K — 2 0 1 0

AUTOR PROJEKTU 'PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA' :
BIURO BADAWCZO – PROJEKTOWE 'ŚRODOWISKO', SP. Z O.O.
35-506 RZESZÓW OSMECKIEGO 41.1

ZESPÓŁ AUTORSKI PROJEKTU :

mgr inż. Zygmunt Koczot – kierownik projektu programu ochrony środowiska

SPIS TREŚCI :

1.	WPROWADZENIE	3
2.	METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU I JEGO UWARUNKOWANIA	5
3.	CHARAKTERYSTYKA GMINY MIEJSKIEJ PRZEWORSK	7
3.1.	Przestrzeń gospodarczo-społeczna gminy (wybrane elementy)	7
3.1.1.	Dane ogólne, położenie, podział administracyjny	7
3.1.2.	Stan i struktura ludności	11
3.1.3.	Gospodarka (przemysł i usługi)	12
3.1.4.	Rolnictwo	13
3.2.	Systemy infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej	14
3.2.1.	Komunikacja-drogowa, kolejowa, inne	15
3.2.2.	Zaopatrzenie w wodę, oczyszczanie ścieków	15
3.2.3.	Gospodarka odpadami	17
3.2.4.	Ciepłownictwo	19
3.2.5.	Gazownictwo	19
3.2.6.	Elektroenergetyka	19
3.2.7.	Telekomunikacja	19
3.3.	Środowisko przyrodnicze gminy	20
3.3.1.	Budowa geologiczna i rzeźba terenu	21
3.3.2.	Bogactwa naturalne	21
3.3.3.	Gleby	22
3.3.4.	Wody podziemne i powierzchniowe	23
3.3.5.	Stan zanieczyszczenia powietrza	25
3.3.6.	Klimat akustyczny	26
3.3.7.	Oddziaływanie pól elektromagnetycznych	28
3.3.8.	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	29
3.3.9.	Warunki klimatyczne	30
3.3.10.	Flora i fauna	30
3.3.11.	Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	34
4.	ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU	36
4.1.	Kierunki działań systemowych	36
4.2.	Ochrona zasobów naturalnych	36
4.3.	Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	37
5.	REALIZACJA POLITYKI EKOLOGICZNEJ	38
5.1.	Zadanie, stopień realizacji	39
6.	ZAŁOŻENIA OCHRONY ŚRODOWISKA	42
6.1.	Cele ekologiczne	42
6.1.1.	Kryteria o charakterze organizacyjnym	42
6.1.2.	Kryteria o charakterze środowiskowym	43
6.1.3.	Cele ekologiczne dla Miasta Przeworsk	43
7.	KIERUNKI DZIAŁAŃ SYSTEMOWYCH	43
7.1.	Uwzględnienie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych	43
7.2.	Zarządzanie środowiskowe	43
7.3.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska	44
7.4.	Odpowiedzialność za szkody w środowisku	45
7.5.	Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym	46

8.	OCHRONA ZASOBOW NATURALNYCH	44
8.1.	Ochrona przyrody	44
8.3.	Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi	45
8.4.	Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią	46
8.6.	Gospodarowanie zasobami geologicznymi	47
9.	POPRAWA JAKOSCI SRODOWISKA	48
9.1.	Srodowisko a zdrowie	48
9.2.	Jakość powietrza	49
9.3.	Ochrona wód	51
9.4.	Gospodarka odpadami	53
9.5.	Oddziaływanie hałasu	54
9.6.	Oddziaływanie pól elektromagnetycznych	56
9.7.	Poważne awarie	57
9.8.	Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	58
10.	HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ I PRZEDSIĘWZIĘC INWESTYCYJNYCH	60
10.1.	Cel, koordynator, źródła finansowania, kierunki działań	60
11.	SPOSÓB KONTROLI I DOKUMENTOWANIA REALIZACJI POŚ	61
11.1.	wskaźnik presji na środowisko	61
11.2.	wskaźniki stanu środowiska	61
11.3.	wskaźniki reakcji (działań ochronnych)	61
12.	ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY SRODOWISKA	62
12.1.	Instrumentarium realizacji zasad polityki ekologicznej	62
12.2.	Instrumenty prawne	63
12.3.	Instrumenty ekonomiczne	65
12.4.	Instrumenty społeczne	66
12.5.	Schemat zarządzania programem ochrony środowiska	67
13.	ZRÓDŁA FINANSOWANIA I WARUNKI UDZIELANIA POMOCY PUBLICZNEJ	69
13.1.	Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	69
13.2.	Ekofundusz	70
13.3.	Banki	71
13.4.	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	72
13.5.	Fundusze Unii Europejskiej	73
14.	LITERATURA, MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	77
15.	STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM	78
	WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW :	80- 81
	Mapa 1 Miasto Przeworsk z niezbędną infrastrukturą techniczną, społeczną i środowiskową.	
	WYKAZ RYSUNKÓW :	82- 86
	1. Lokalizacja m. Przeworsk	
	2. Lokalizacja m. Przeworsk w Województwie podkarpackim i Powiecie przeworskim	
	3. Zanieczyszczenie wód powierzchniowych	
	4. Jakość wód podziemnych	
	5. Obszarowe obiekty ochrony przyrody	
	6. Potencjalne zasoby energii wiatru w Polsce	
	MIASTO PRZEWORSK W FOTOGRAFII :	88-91
	I. Urządzenia ochrony środowiska	
	II. Zieleni miejska	
	III. Zabytki Przeworska	

1. WPROWADZENIE

Rozwój cywilizacyjny i wielokierunkowa ekspansja człowieka spowodowały znaczną degradację środowiska naturalnego. Dlatego przyjmuje się, że jednym z najważniejszych praw człowieka jest prawo do życia w czystym środowisku. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku stanowi, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Zrównoważony rozwój to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń. Istota rozwoju zrównoważonego polega więc na tym, aby zapewnić zaspokojenie obecnych potrzeb bez ograniczania przyszłym generacjom możliwości rozwoju.

Wskazane zostało również, że ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych, które poprzez swoją politykę powinny zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne. Gminy należą do władz publicznych, zatem na nich również spoczywa obowiązek wykonywania zadań z zakresu ochrony środowiska oraz odpowiedzialność za jakość życia mieszkańców. Dodatkowym wyzwaniem stało się członkostwo w Unii Europejskiej oraz związane z nim wymogi. Trudnym zadaniem, czekającym samorządy jest wdrożenie tych przepisów i osiągnięcie standardów UE w zakresie m.in. ochrony środowiska.

Efektywność działań w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego zależy przede wszystkim od polityki i rozwiązań przyjętych na szczeblu lokalnym oraz pozyskania zainteresowania i zrozumienia ze strony społeczności lokalnych. Działania takie, aby były skuteczne, muszą być prowadzone zgodnie z opracowanym uprzednio programem, sporządzonym na podstawie wnikliwej analizy sytuacji w danym rejonie. Zadanie takie ma spełniać wieloletni program ochrony środowiska. Program jest dokumentem planowania strategicznego, wyrażającym cele i kierunki polityki ekologicznej samorządu gminy miejskiej i określającym wynikające z niej działania. Tak ujęty Program będzie wykorzystywany jako główny instrument strategicznego zarządzania gminą w zakresie ochrony środowiska, podstawa tworzenia programów operacyjnych i zawierania kontraktów z innymi jednostkami administracyjnymi i podmiotami gospodarczymi, przesłanka konstruowania budżetu gminy, płaszczyzna koordynacji i układ odniesienia dla innych podmiotów polityki ekologicznej, podstawa do ubiegania się o fundusze celowe. Cele i działania proponowane w Programie ochrony środowiska posłużą do tworzenia warunków dla takich zachowań ogółu społeczeństwa Miasta, które służyć będą poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Realizacja celów wytyczonych w programie powinna spowodować polepszenie warunków życia mieszkańców przy zachowaniu walorów środowiska naturalnego na terenie gminy.

Program ochrony środowiska przedstawia aktualny stan środowiska, określa hierarchię niezbędnych działań zmierzających do poprawy tego stanu, umożliwia koordynację decyzji administracyjnych oraz wybór decyzji inwestycyjnych podejmowanych przez różne podmioty i instytucje. Sam program nie jest dokumentem stanowiącym, ingerującym w uprawnienia poszczególnych jednostek administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotów użytkujących środowisko. Należy jednak oczekiwać, że poszczególne jego wytyczne i postanowienia będą respektowane i uwzględniane w planach szczegółowych i działaniach inwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska.

Zakłada się, że kształtowanie polityki ekologicznej w Mieście będzie miało charakter procesu ciągłego, z jednoczesnym zastosowaniem metody programowania "kroczącego", polegającej na cyklicznym weryfikowaniu perspektywicznych celów w przekrojach etapowych i wydłużaniu horyzontu czasowego Programu w jego kolejnych edycjach.

Pierwszy Program Ochrony Środowiska dla Miasta Przeworska do 2010 roku został przyjęty przez Radę Miasta Przeworska Uchwałą Nr XXVII/184/04 z dnia 29 grudnia 2004 roku. Niniejszy Program ochrony środowiska zwany dalej Programem jest drugą edycją dokumentu i jego aktualizacją uwzględniającą analizę stanu środowiska na terenie gminy miejskiej oraz cele miejskiej polityki ekologicznej i zadania niezbędne do jej realizacji.

2. METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU I JEGO UWARUNKOWANIA

Sposób opracowania Programu został podporządkowany metodologii właściwej dla planowania strategicznego, polegającej na :

- określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego** dla Miasta Przeworsk, zawierającej charakterystyki poszczególnych komponentów środowiska wraz z oceną stanu;
- określeniu kreatywnej części Programu** poprzez konkretyzację (uszczegółowienie) celów głównych oraz ich operacjonalizację w postaci sformułowania listy działań;
- scharakteryzowaniu uwarunkowań realizacyjnych Programu** w zakresie rozwiązań prawno-instytucjonalnych, źródeł finansowania, ocen oddziaływania na środowisko planowania przestrzennego;
- określeniu zasad monitorowania**

Zróżnymi źródłami informacji dla Programu były materiały uzyskane z Urzędu Miasta w Przeworsku, ze Starostwa Powiatowego w Przeworsku, Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, a także prace instytutów i placówek naukowo-badawczych z zakresu ochrony środowiska oraz gospodarki odpadami, jak również dostępna literatura fachowa.

Jako punkt odniesienia dla programu ochrony środowiska przyjęto aktualny stan (jakość) środowiska oraz stan infrastruktury społeczno – gospodarczej i środowiskowej na dzień 31.12.2009.

Program oparty jest na zapisach następujących dokumentów:

Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 roku (Dz.U. z 2008 r. nr 25, poz. 150 – tekst jednolity).
Definiuje ono ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb województw, powiatów i gmin.

Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016. – Warszawa 2008

Zgodnie z zapisami tego dokumentu Program winien definiować :

- stan wyjściowy
- cele średniookresowe do 2017 roku
- kierunki działań w latach 2010 – 2013
- monitoring realizacji Programu
- nakłady finansowe na wdrożenie Programu

Cele i zadania ujęte w kilku blokach tematycznych, a mianowicie :

- kierunki działań systemowych,
- ochrona zasobów naturalnych,
- poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.

Program Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego na lata 2008-2011 z perspektywą do roku 2015.

W dokumentach tych określono długoterminową politykę ochrony środowiska odpowiednio dla województwa, powiatu oraz gminy, przedstawiono cele krótkoterminowe i sposób ich realizacji, określono sposoby zarządzania środowiskiem i aspekty finansowe realizacji programu.

Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, które podają sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki, co do zawartości programów.

W gminnym programie powinny być uwzględnione :

- zadania koordynowane* (pod zadaniami koordynowanymi należy rozumieć pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, ale podległych bezpośrednio organom centralnym)
- zadania własne gmin* (pod zadaniami własnymi należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków budżetowych i pozabudżetowych będących w dyspozycji gminy).

Niniejszy dokument będzie uszczegóławiany, korygowany i koordynowany z projektowanymi obecnie aktami wykonawczymi do ustawy "Prawo ochrony środowiska" i do kilkunastu ustaw komplementarnych, których treść powinna być uwzględniana w Programie.

3. CHARAKTERYSTYKA MIASTA PRZEWORSKA

3.1. Przestrzeń gospodarczo-społeczna gminy (wybrane elementy)

3.1.1. Dane ogólne, położenie, podział administracyjny:

Miasto Przeworsk zlokalizowane jest w powiecie przeworskim, w centralnej części województwa podkarpackiego. Od południa graniczy z gminą Kańczuga i Zarzecze, od zachodu, północy i wschodu z gminą Przeworsk. Przeworsk ma dogodne połączenia drogowe z Rzeszowem, stolicą Województwa podkarpackiego.

Miasto Przeworsk na tle Województwa Podkarpackiego

Miasto Przeworsk zajmuje powierzchnię 22,13 km², liczba ludności wynosi 16,2 tys. mieszkańców ogółem. Z uwagi na gęstość zaludnienia (721 osób/km²) miasto Przeworsk zaliczane jest do gmin o wysokim zaludnieniu. Największe skupiska ludności występują w zwartej zabudowie wielorodzinnej, w centrum Miasta. Obrzeża mają charakter bardziej wiejski, jest to obszar terenów budowlanych obejmujący istniejące i projektowane zainwestowanie zabudową mieszkaniową, usługową i magazynową a także niezbędną infrastrukturę techniczną (układ komunikacyjny, drogowy, sieci energetyczne, wodociągowe, kanalizacyjne, gazowe, ciepłe, inne) i infrastrukturę technologiczną. Przeważa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna rozproszona, obiekty budowlane typu zagrodowego, gospodarczo-garażowego, występują również pola uprawne, nieużytki, zarośla, zieleni urządzona niska i wysoka.

Ze względów organizacyjnych i administracyjnych w mieście wyodrębniono 11 osiedli. Granice Osiedli w Przeworsku ↓

Osiedle Nr 1 → Browarna, Grochowa, Jesionowa, Kasztanowa, Miodowa, Nad Stawem, Niepodległości, os. Jana III Sobieskiego, os. Poniatowskiego, Studziańska, Rzeczna, Stefana Batorego, Warzywna, Witosza, Wodna, Żytnia.

Osiedle Nr 2 → Generała Sikorskiego, Korczaka, Łańcucka, Łukasiewicza, Sienkiewicza, Szpitalna, Wołodziejowskiego, Zagłoby.

Osiedle Nr 3 → Jagiellońska, Krakowska, Marii Konopnickiej bloki 4,8,10, Park, Pod Parkiem, plac Chopina, plac Jana Pawła II.

Osiedle Nr 4 → Curie Skłodowskiej, Gorliczyńska (do wiaduktu kolei), Marii Konopnickiej, os. Konopnickiej (bloki 3,7,9,11,13,17,19,23,25), Tysiąclecia.

Osiedle Nr 5 → Bernardyńska, Cicha, Gimnazjalna, Grunwaldzka, Kazimierzowska, Kąty, Kilińskiego, Kościelna, Kościuszki, Kręta, Krótka, ks. Prałata Adama Ablewicza, Lwowska (do nr 22), Marszałka Piłsudskiego, Ogrodowa, Plac Mickiewicza, Polna, Rynek, Stepkiewicza, Stolarska, św. Jana, Szkolna, Wałowa, Wąska, Zygmuntowska.

Osiedle Nr 6 → Jasna, Kasprowicza, Koczocika, Reymonta, Słowackiego, Tatarska, Tkacka, Wierzbowa, Zamknięta, Zielona.

Osiedle Nr 7 → Aleksandrów, Czarnieckiego, Klonowa, Krzywa, Węgierska, Wiejska, Wojska Polskiego, Żurawia.

Osiedle Nr 8 → Os. Józefa Benbenka, 11 Listopada, Kwietna, Lipowa, Lwowska (od nr 23), Misiągiewicza, Mikołaja Kopernika, Orląt Lwowskich, Otwarta, Pod Rozborzem, Pogodna, Pszenna, pułk. Rolskiego, Rolna, Rzemieśnicza, Słoneczna, Sportowa, Staropocztowa.

Osiedle Nr 9 → 3 Maja, Dworcowa, Dynowska, Głęboka, Ignacego Krasickiego, Kołłątaja, Królowej Jadwigi, Lubomirskich, Okopowa, Staszica.

Osiedle Nr 10 → Dobra, gen. Andersa, gen. Chruściela, Pod Chałupkami, Wiśniowa, Wspólna, Za Parowozownią.

Osiedle Nr 11 → Armii Krajowej, Długa, Gorliczyńska (od wiaduktu kolei), Jedności, Łąkowa, Mostowa, Solarza.

Przeworsk jest stolicą powiatu przeworskiego i stanowi ośrodek rozwoju o znaczeniu ponadlokalnym. Na terenie miasta zlokalizowane są instytucje zaspokajające potrzeby znacznej części mieszkańców powiatu w zakresie szkolnictwa średniego, opieki zdrowotnej, opieki społecznej oraz kulturalnych. Przeworsk ze względu na pełnione funkcje jest także miejscem pracy znacznej liczby mieszkańców zarówno okolicznych gmin, powiatu i województwa.

W województwie podkarpackim Przeworsk pełni funkcję ważnego węzła drogowego i kolejowego. Przez miasto przebiega międzynarodowa droga E-40 (DK 4) relacji Niemcy (Drezno) – granica państwa – Wrocław – Kraków – Rzeszów /Przeworsk/ – granica państwa – Ukraina (Lwów, Kijów) oraz droga wojewódzka Nr 835 Lublin–Przeworsk–Grabownica Starzeńska, a w niedalekiej przyszłości powstanie autostrada A-4, która będzie zlokalizowana po północnej stronie miasta. Przez miasto prowadzi połączenie kolejowe : Szczecin – Wrocław – Katowice – Kraków – Przemyśl – Kijów oraz Przeworsk–Rozwadow – Lublin.

Początki miasta datowane są na przełom X i XI wieku, a ówczesny gród istniał w zachodniej części miejskiego wzgórza. Jednak najstarsze ślady osadnictwa na tym terenie sięgają czasów znacznie wcześniejszych niż X wiek, bo młodszej epoki kamiennej, lat nawet 4,5 tys. p.n.e. Licznie znajdowane przedmioty kultury materialnej, również z późniejszych okresów świadczą, iż teren ten był zamieszkiwany nieprzerwanie. Jeden z takich okresów, datowany na I wiek p.n.e. do V wieku n.e., w związku z ujawnieniem na początku XX wieku stanowisk tej kultury w okolicach Przeworska został nazwany okresem kultury Przeworskiej charakteryzującym się wysokim poziomem rzemiosła, głównie hutnictwa, kowalstwa i gamcarstwa oraz dalekosiężnym handlem. Pierwsza historyczna wzmianka o Przeworsku pochodzi z 1280 roku. Nazwa Miasta pierwotnie brzmiała Pereworesk. Później występują nazwy m.in. Preworsko, Przyworsko, a od połowy XV wieku najczęściej Przeworsko. Nazwa ta świadczy o bardzo starym, słowiańskim pochodzeniu osady. We wczesnym średniowieczu przebiegał tędy szlak komunikacyjny łączący ważne ośrodki handlowe wschodu i zachodu. Zajęcie Rusi Czerwonej przez Kazimierza Wielkiego umocniło rolę Przeworska jako dynamicznie rozwijającej się osady. Ukoronowaniem tego stało się nadanie przez Władysława Jagiełłę praw miejskich w 1393 roku. Przeworsk jako Miasto dysponujące odpowiednimi przywilejami mogło się dynamicznie rozwijać. W XV wieku stał się ważnym ośrodkiem życia gospodarczego, głównie rzemiosła, przede wszystkim tkackiego, które do XVIII wieku dominowało w Przeworsku (w końcu XVIII wieku działało kilkuset tkaczy) oraz wymiany handlowej. Na mocy ustawy z 1862 roku Przeworsk przestał być miastem prywatnym, a na jego pieczęci pojawił się napis „Magistrat Królewskiego Wolnego Miasta Przeworska”. Po rozbiorach Miasto stało się częścią monarchii austriackiej i na skutek zerwania dotychczasowych więzi handlowych oraz rewolucji przemysłowej pogorszyła się znacznie jego sytuacja gospodarcza. Kolejny okres rozwoju spowodowany został doprowadzeniem do Przeworska w 1859 roku kolei z Krakowa, przedłużonej dwa lata później do Lwowa, a przede wszystkim wybudowaniem w 1895 roku Cukrowni przez Galicyjskie Towarzystwo Przemysłu Cukrowniczego. Powstały też nowe linie kolejowe do Rozwadowa w 1902 roku i wąskotorowa do Dynowa w 1904 roku. Rangę Miasta podniosło powołanie Starostwa w 1899 roku. Druga połowa XIX wieku i okres do wybuchu I wojny światowej był korzystnym okresem rozwoju kultury i oświaty w Mieście. Utworzona została szkoła rządowa męska, później żeńska, wreszcie w 1912 zostało utworzone gimnazjum. Rozwinęło swoją działalność Towarzystwo Szkół Ludowych, Towarzystwo Muzyczne, Towarzystwo Dramatyczne, Towarzystwo Mieszczan „Gwiazda”, Towarzystwo Sportowe „Sokół”.

Po pierwszej wojnie światowej nastąpił dalszy rozwój Przeworska. Miasto poszerzyło swoje granice o okoliczne gminy, powstały nowe obiekty użyteczności publicznej, w 1926 roku elektrownia, w 1931 budynek szkoły żeńskiej, w 1937 roku sąd. Oprócz cukrowni istniały w Przeworsku przedsiębiorstwa ordynacji Lubomirskich, liczne zakłady rzemieślnicze i handlowe. Był Przeworsk siedzibą samorządu powiatowego. Po wojnie Przeworsk znacznie poszerzył swoje granice. Wzrosła liczba ludności, powstały nowe przedsiębiorstwa.

Położenie miasta stwarza bardzo korzystne warunki do rozwoju różnorodnych gałęzi przemysłu. Miasto zapewnia inwestorom przyjazne otoczenie biznesowe. Funkcjonują tu liczne organizacje i instytucje ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej: Biuro Terenowe Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego, Regionalne Centrum Informacji Europejskiej, Centrum Współpracy Transgranicznej, Punkt Konsultacyjno-Doradczy przy Leżajskim Stowarzyszeniu Rozwoju, Przeworskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych.

Przeworsk pełni funkcję ośrodka produkcyjno – usługowo – handlowego dla okolicznych miejscowości. W mieście skupiły się następujące rodzaje przemysłu: meblarski, spożywczy, odzieżowy, chemiczny, gumowy, szklany, maszynowy i budowlany.

Ogółem na terenie Przeworska funkcjonuje ponad 1000 firm produkcyjnych, handlowych i usługowych. Wśród których do największych zaliczane są przedsiębiorstwa:

- ✓ B&P Engineering, produkuje kompletne linie technologiczne do produkcji koncentratów i soków owocowo-warzywnych. W 2005 roku przejęło pod produkcję m.in. hale, i warsztaty byłej Cukrowni.
- ✓ O.K. Owocowe Koncentraty Sp. z o.o. oferująca paletę produktów ekologicznych, obejmujących również półprodukty takie jak koncentraty, soki bezpośrednie i schłodzoną miążgę owocową.
- ✓ TRAX-BRW Sp. z o.o. - producent wysokiej jakości mebli, zatrudniający blisko 600 osób.
- ✓ Firma „Megastyl” - producent okien i drzwi z PCV i AL.
- ✓ Zakłady Gumowe „Geyer & Hosaja” Sp. z o.o. produkujące wyroby gumowe i regenerujące opony.
- ✓ Zakład odzieżowy „Alex” Sp. z o.o. - producent spodni wizytowych męskich i damskich,
- ✓ Zakład przemysłu odzieżowego „Men's field”.
- ✓ Zakład Usługowo-Handlowy „BUDINTEL” Jan Ciapała.
- ✓ „Hydrobud – Przeworsk” Sp. z o.o. - producent wysokiej jakości konstrukcji stalowych wraz z montażem oraz wyposażenia technologicznego oczyszczalni ścieków.
- ✓ Zakład Rzeźniczo – Wędliniarski - Benbenek Karol.
- ✓ DAMIANEX S.A. - zaplecze magazynowe.

Profesjonalną obsługę inwestorów zapewniają oddziały i filie 5 banków: PKO BP, Pekao SA, Bank Spółdzielczy, Getin Bank oraz Kredyt Bank. W mieście funkcjonują jednocześnie pozabankowe instytucje finansowe oraz kredytowe. Przeworsk jest miastem otwartym na współpracę międzynarodową. Dowodem tego są porozumienie o współpracy z zagranicznymi partnerami → Moravsky Krumlov (Czechy) Beregowo (Ukraina) Melnik (Czechy). Kolejne umowy przygotowywane są z zaprzyjaźnionymi miastami Słowacji i Ukrainy.

Od 2004 r. Przeworsk wchodzi w skład Tamobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej jako Obszar Inwestycyjny Przeworsk. Działalność prowadzona na terenie podstrefy podlega pomocy publicznej (regionalnej). Przedsiębiorca działający w ramach udzielonego zezwolenia może korzystać z niej z dwóch tytułów: poniesionych nakładów inwestycyjnych lub utworzenia i utrzymania nowych miejsc pracy.

Miasto jest centrum kulturalnym powiatu przeworskiego. Na jego terenie funkcjonuje Miejski Ośrodek Kultury, przy którym działają liczne koła zainteresowań m. in. koło ceramiki i batiku, modelarnia lotnicza, modelarnia okrętowa, szkółka muzyczna, klub literacki, grupa teatralna, grupa fotograficzna - filmowa ZOOM art. Ponadto należy wymienić aktywnie działające przy MOKu zespoły taneczne: „Plus”, „Plusik”, „Jabłoneczka”, dziecięcy zespół tańca towarzyskiego „Jive” oraz zespoły wokalne: „Osemka”, „Synkopa Junior”, „Synkopa” mogące pochwalić się wieloma osiągnięciami powiatowymi jak i wojewódzkimi. W budynku MOK mieści się również kino 'Warszawa'.

W zabytkowym pałacu rodu Lubomirskich mieści się obecnie muzeum, które spełnia rolę w części – muzeum wnętrz pałacowych, w części – muzeum regionalnego. Dodatkowo przy muzeum działa galeria 'magnez'. W innych obiektach na terenie parku, gdzie zbudowano pałac, istnieje muzeum pożarnictwa i muzeum powozów tzw. powozownia.

W Przeworsku znajdują się jedne z ważniejszych bibliotek w powiecie. Pierwszą z nich jest Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Przybosa, druga przeworska biblioteka to Biblioteka Pedagogiczna, niezwykle cennym i unikalnym zbiorem jest niewątpliwie wolumen zlokalizowany w Bibliotece Muzealnej, mieszczącej się w Pałacu Lubomirskich i będąca częścią kompleksu muzealnego

Na terenie powiatu funkcjonują następujące stowarzyszenia zajmujące się działalnością kulturalną : Stowarzyszenie Artystów Przeworskich, Regionalne Centrum Informacji Europejskiej, Fundacja Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II "Wzrastanie" w Lipniku oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej w Przeworsku)

Przeworsk usytuowany jest na pograniczu Pogórza Dynowskiego od południa i Kotliny Sandomierskiej w północnej stronie miasta. Jego najstarsza część została ulokowana na lessowym wzgórzu wznoszącym się 206 m.n.p.m, opadającym stromo od południa ku rzece Mlecze. Granicę obszaru Pogórza Dynowskiego i Kotliny Sandomierskiej bardzo łatwo zlokalizować wzdłuż linii kolejowej biegnącej od Krakowa do Przemyśla. Na północ od niej krajobraz jest płaski i rozległy, zaś od południa rozpoczynają się pagórki Pogórza Dynowskiego wznoszące się nawet do wysokości 450 m. n.p.m. Ziemia przeworska, stanowiąca część ziemi przemyskiej, leży w dorzeczu Wisły. Swoim zasięgiem obejmuje doliny dopływów Mleczi (potok Nowosiółka, ciąg wodny 'Mnich'), jak i dolinę samej Mleczi wpadającej do bocznego dopływu Sanu - Wisłoka. Rzekę Mleczkę tworzą dwa strumienie, łączące się niedaleko Urzejowic, noszące tą samą nazwę : Mleczka (Zarzecka i Kańczucka).

Ziemia przeworska od północy ograniczona jest widłami Wisłoka i Sanu, od południa sięga po Pogórze Dynowskie, zaś od wschodu i zachodu wyznacznikami jej granic są morenowe wzgórza pozostawione przez lodowce i rzeki polodowcowe. Na północ od Przeworska, na wysokości wahającej się od 180 do 200 m n.p.m. zalega obniżenie Rynny Podkarpackiej, nazywane inaczej Pradolina Wisły. Dominuje tu jednostajny krajobraz na przemian ułożonych pól i łąk, gdzie rzadko spotkać można większe zespoły leśne. Na północ, po przeciwnej stronie doliny znajduje się wyżyna Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Tutaj rozległe, faliste wzniesienia pokryte są obszernymi połaciami lasów, stanowiących pozostałość Puszczy Sandomierskiej. Od strony południowej Przeworska widać faliste wzniesienia (220 - 260 m n.p.m.) Pogórza Rzeszowskiego, które z północy na południe przecina płaska i szeroka dolina Mleczi. Dalej na południe zaczyna się Pogórze Karpackie, a dokładniej Pogórze Dynowskie. Wzgórza z bogatą rzeźbą, przecinane licznymi strumieniami, wznoszą się na wysokość od 350 do 450 m n.p.m. Pogórze pod względem geologicznym tworzą tzw. układy fliszowe, charakterystyczne dla całych naszych Karpat. Na układy te składają się skały osadowe: na przemian warstwy łupków i piaskowców z wkładami margli i zlepieńców, a w północnej części również wapienie jurajskie i gipsy.

Miasto ze względu na znaczną powierzchnię obszarów zabudowanych (mieszkalnych i przemysłowych) ubogie jest w występujące na jego terenie gatunki zwierząt. Tereny otwarte pól i łąk oraz zadrzewienia są środowiskiem życia głównie saren, zajęcy, kuropatw, bażantów i innych gatunków. Niezabudowana część obszaru Przeworska odznacza się dominacją nieleśnych zbiorowisk antropogenicznych (pola uprawne, ogrody, sady, łąki, zieleń miejska i parki). Lasy i obszary leśne położone na terenie miasta zajmują powierzchnię 9 ha, co stanowi niespełna 0,4% ogólnej powierzchni Przeworska. Na terenie Przeworska znajdują się 33 pomniki przyrody objęte ochroną. Wśród zabytków przeworskich należy wymienić takie jak : Bazylika kolegiacka Ducha Świętego (Bożogrobców) z unikatową kaplicą Bożego Grobu, Kościół i Klasztor OO. Bernardynów pw. św. Barbary, Kościół M.B. Śnieżnej, Ratusz, Zespół Pałacowo - Parkowy Lubomirskich, fragmenty murów obronnych, jedyny w Polsce żywy skansen - Zajazd 'Pastewnik', Kolej wąskotorowa. Wspominając zabytki przeworskie należy również pamiętać o tych, które już nie istnieją, a które niegdyś służyły mieszkańcom miasta →synagoga, stary sąd, szereg innych budynków, budowli inżynierskich, urządzeń technicznych.

Miasto posiada dogodne warunki do rozwoju produkcji rolnej, co wynika między innymi z bardzo dobrej jakości gleb. Udział gleb klasy II i III zarówno wśród gruntów omych jak i użytków zielonych wynosi ca 70%.

Przeworsk położony jest według regionalizacji klimatycznej R. Gumińskiego w tamowsko-rzeszowskiej dzielnicy klimatycznej ze znacznym podobieństwem stosunków klimatycznych tego regionu do klimatu Regionu Sandomierskiego. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,8°C przy amplitudzie miesięcznej do 22°C, z najcieplejszym lipcem 18,5°C i najchłodniejszym styczniem, lutym 4,5°C. Największa liczba dni gorących występuje w lipcu i wynosi ca 11,4 dnia. Okres letni (średnia temperatura dobowa powyżej 15°C) trwa 90 -100 dni w roku. Ogółem na tym terenie notuje się średnio w roku 51,1 dni mroźnych. Dni przymrozkowe obserwuje się średnio 120 razy w roku. Opady w ciągu roku rozłożone są równomiernie. Średnia wysokość opadów atmosferycznych wynosi 635 mm rocznie. Mimo znacznej sumy opadów obszar ten charakteryzuje się dość niską wilgotnością powietrza. Warunki klimatyczne na terenie miejscowości są dość korzystne dla gospodarczych działań człowieka. Świadczą o tym długi okres wegetacyjny z dostateczną ilością opadów oraz ciepłe lata.

Na terenie Przeworska zlokalizowany jest obszar gómiczy gazu ziemnego 'Przeworsk' w północno-zachodniej części miasta. Występują ponadto kruszywa naturalne jak piaski, pospółki i żwiry wodnolodowcowe zalegające pod lessami.

3.1.2. Stan i struktura ludności :

Powierzchnia i ludność, według danych Urzędu Miasta powierzchnia obszaru całej gminy wynosi 22.13 km². Liczba ludności gminy w dniu 31 stycznia 2009 roku wynosiła → 16.224 osób wg miejsca zameldowania oraz 15.746 wg faktycznego miejsca zamieszkania. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 712 osoby na 1 km², co oznacza większe zagęszczenie ludności niż średnia w powiecie (113 osób/km²) i województwie (118 os/1 km²). Średnia krajowa to 122 osoby/km².

Struktura demograficzna ludności jest istotnym elementem rozwoju gminy. Decyduje m. in. o kształcie rynku pracy, potrzebach edukacyjnych, spodziewanych kierunkach migracji, zadaniach z zakresu opieki społecznej. Struktura wiekowa ludności jest korzystna. Ponad połowa populacji gminy (66%) jest w wieku produkcyjnym. W wieku przedprodukcyjnym pozostaje ca 19%, a w wieku poprodukcyjnym ca 15% mieszkańców. Wśród populacji w wieku produkcyjnym przeważają mężczyźni stanowiący c. 54% tej grupy wiekowej, a wśród populacji w wieku poprodukcyjnym przeważają kobiety, które stanowią c. 69 % tej grupy ludności.

+ Ludność miasta Przeworska w latach 2005-2009 wg miejsca zameldowania

Ludność ogółem / rok				
2005	2006	2007	2008	2009
16261	16534	16378	16215	16224

[źródło : 1995-2009 Główny Urząd Statystyczny]

Wśród mieszkańców gminy w wieku 17 lat i więcej zasadniczą grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym, następnie z wykształceniem średnim, zasadniczym, najmniej jest osób z wykształceniem wyższym. Najwyższa stopa bezrobocia dotyczy osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim, a wśród kobiet dodatkowo jeszcze z wykształceniem wyższym.

Ludność Przeworska w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym

Rok	Og.	w wieku					
		Przedprodukcyjnym (<17 lat)		Produkcyjnym (18-60K, 18-65M)		Poprodukcyjnym (>60 K, >65 M)	
		w osobach	w %	w osobach	w %	w osobach	w %
2009	15746	3011	19,1	10340	65,7	2395	15,2

[źródło : 1995-2009 Główny Urząd Statystyczny]

Do istotnych problemów demografii regionu należy zaliczyć strukturę wiekową ludności. Przekładając na warunki społeczno-ekonomiczne, proporcja liczby osób w wieku produkcyjnym do w wieku nieprodukcyjnym ściśle wiąże się z możliwościami finansowymi gospodarstw domowych. Wynika to z konieczności utrzymywania części społeczeństwa znajdującej się w wieku, w którym pracy podjąć bądź nie mogą, bądź nie są w stanie.

Zmiany w stanie ludności dotyczą zarówno jej ruchu naturalnego, czyli urodzeń i zgonów, jak i ruchu związanego z migracjami. Warunki ekonomiczne oraz warunki socjalno-bytowe wykazują znaczny związek z ruchami ludności, gdyż zasobność finansowa gospodarstwa domowego w znaczny sposób determinuje jego działania. Stałe zmniejszanie się liczby ludności w wieku przed- produkcyjnym jest niekorzystną tendencją, a w perspektywie dłuższego okresu czasu problem ten będzie istotny. Wskaźniki obciążenia demograficznego dla m. Przeworsk wynoszą : ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 52,3 %, ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – 79,5 %, ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 23,2 %.

Z upływem czasu bowiem roczniki kolejnych wyży demograficznych osiągać będą wiek poprodukcyjny, natomiast wpływy na utrzymanie tej grupy pochodzącej będą od stale zmniejszającej się liczby pracujących. W Przeworsku w ostatnich latach obserwuje się dość znaczny spadek przyrostu naturalnego. Wskaźniki modułu gminnego : kobiety na 100 mężczyzn – 110, małżeństwa na 1000 osób – 6,9 %, zgony na 1000 ludności – 10,1 %.

Kolejnym czynnikiem kształtującym liczbę ludności, jednocześnie wpływającym na rynek pracy są migracje ludności. Do gminy napływa dość znaczna liczba ludności, jednak odpływ jest również znaczny. Powyższy fakt należy niestety uznać za zjawisko niekorzystne.

3.1.3. Gospodarka (pozarolnicza działalność gospodarcza) :

Potencjał gospodarczy Gminy miejskiej Przeworsk tworzą małe i średnie podmioty gospodarcze o różnorodnym profilu działalności → produkcja i przetwórstwo przemysłowe, rzemiosło, produkcja żywności, usługi transportowe, budowlane, agroturystyka, rekreacja i wypoczynek, inne.

W końcu roku 2009 na terenie Gminy miejskiej Przeworsk zarejestrowanych było 1369 jednostek gospodarczych – sektor publiczny 63, sektor prywatny 1309, przeważnie drobna wytwórczość osób fizycznych, ale również większe przedsiębiorstwa i zakłady przemysłowe. Strukturę branżową podmiotów przedstawiono poniżej w tabeli.

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD : 2009

Wyszczególn.	SEKCJA													
	A	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	
m.Przeworsk	6	123	3	105	477	37	68	57	165	17	35	152	124	

[źródło : 1995-2009 Główny Urząd Statystyczny]

Sekcja : A – Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, D – Przetwórstwo przemysłowe, E – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego, H – Hotele i restauracje, I – Transport, gospodarka magazynowa i łączność, J – Pośrednictwo finansowe, K – Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, L – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne, M – Edukacja, N – Ochrona zdrowia i pomoc społeczna, O – Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała.

Przeworsk pełni funkcję ośrodka produkcyjno-usługowo-handlowego dla okolicznych miejscowości. W mieście skupiły się następujące rodzaje przemysłu : meblarski, spożywczy, odzieżowy, gumowy, szklany, obuwniczy, maszynowy i budowlany.

Ogółem na terenie Przeworska funkcjonuje ponad 1000 firm produkcyjnych, handlowych i usługowych. Wśród których do największych zaliczane są przedsiębiorstwa :

- ✓ B&P Engineering, produkuje kompletne linie technologiczne do produkcji koncentratów i soków owocowo-warzywnych. W 2005 roku przejęto pod produkcję m.in. hale, i warsztaty byłej Cukrowni.
- ✓ O.K. Owocowe Koncentraty Sp. z o.o. oferująca paletę produktów ekologicznych, obejmujących również półprodukty takie jak koncentraty, soki bezpośrednie i schłodzoną miazgę owocową.
- ✓ TRAX-BRW Sp. z o.o. - producent wysokiej jakości mebli, zatrudniający blisko 600 osób.
- ✓ Firma „Megastył” - producent okien i drzwi z PCV i AL.
- ✓ Zakłady Gumowe „Geyer & Hosaja” Sp. z o.o. produkujące wyroby gumowe i regenerujące opony.
- ✓ Zakład odzieżowy „Alex” Sp. z o.o. - producent spodni wizytowych męskich i damskich.
- ✓ Zakład przemysłu odzieżowego „Men's field”.
- ✓ Zakład Usługowo-Handlowy „BUDINTEL” Jan Ciapała.
- ✓ „Hydrobud – Przeworsk” Sp. z o.o. - producent wysokiej jakości konstrukcji stalowych wraz z montażem oraz wyposażenia technologicznego oczyszczalni ścieków.
- ✓ Zakład Rzeźniczo – Wędliniarski - Benbenek Karol.
- ✓ DAMIANEX S.A. - zaplecze magazynowe.

Od 2004 r. Przeworsk wchodzi w skład Tamobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej jako Obszar Inwestycyjny Przeworsk o powierzchni 3,6624 ha w pełni uzbrojony pod zabudowę przemysłową, magazynową i składową. Działalność prowadzona na terenie podstrefy podlega pomocy publicznej (regionalnej). Przedsiębiorca działający w ramach udzielonego zezwolenia może korzystać z niej z dwóch tytułów : poniesionych nakładów inwestycyjnych lub utworzenia i utrzymania nowych miejsc pracy.

Najwięcej bo 35% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych zajmuje się handlem, są to przeważnie małe prywatne sklepy w większości spożywcze, 8% podmiotów prowadzi usługi budowlane, 9% to przemysł i przetwórstwo przemysłowe, 5% transport i gospodarka magazynowa. Pozostałe podmioty stanowią własność samorządu i są to placówki edukacyjne i ochrony zdrowia.

Podstawą utrzymania mieszkańców gminy jest praca w okolicznych zakładach i instytucjach oraz praca w swoich gospodarstwach. Źródłem utrzymania mieszkańców gminy są również emerytury, renty oraz sezonowa praca za granicą.

Dominującą rolę w sektorze gospodarczym (przemysł, small business) odgrywa drobna wytwórczość, przetwórstwo i usługi.

Pozostałe, niewielkie zakłady produkcyjne i usługowe, w większości kilku-lub jednoosobowe, działają w branży samochodowej, ślusarskiej, blacharskiej, budowlanej.

Działalność handlowa została przejęta praktycznie w całości przez podmioty prywatne. Sklepy spożywcze, spożywczo – przemysłowe oraz usługi rozwijają się proporcjonalnie w poszczególnych rejonach miasta. Procesy przeobrażeniowe następują tu najszybciej. Mankamentem usług handlowych jest mała siła nabywczą zamieszkującej ludności. W podobnej sytuacji jest gastronomia oraz działalność rzemieślnicza. Dużym znaczeniem na rozwój gminy a także zmniejszeniem bezrobocia będzie dalsze powstawanie małych i średnich przedsiębiorstw działających w środowisku miasta.

Przedsiębiorstwa powstają i mogą rozwijać się, gdy obowiązujące przepisy prawne są przyjazne dla tych, którzy chcą działać na własny rachunek, gdy podatki i inne obciążenia publicznoprawne są skalkulowane na rozsądnym poziomie oraz gdy wysokość oprocentowania kredytów bankowych sprzyja finansowaniu inwestycji. Czynniki te mają kluczowe znaczenie dla ogólnego klimatu inwestycyjnego i wspierania rozwoju przedsiębiorczości. Działalność podmiotów gospodarczych i ich rozwój w dużej mierze zdeterminowana jest poprzez dostęp do instytucji otoczenia biznesu, które oferują profesjonalne doradztwo z zakresu rozpoczynania działalności gospodarczej, informacje o dostępnych instrumentach finansowania zewnętrznego, nowych technologiach, organizowanych targach czy wystawach. Otoczenie biznesu powinno stanowić także „bazę wyjściową” dla pozyskania inwestycji zagranicznych oraz podstawę do tworzenia inwestycji przez kapitał krajowy. Instytucją wspierającą rozwój przedsiębiorczości, działającą na terenie Przeworska jest Biuro Terenowe Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., będącej instytucją otoczenia biznesu o zasięgu regionalnym. Rozwój przedsiębiorczości na terenie miasta wspiera także Przeworskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych. Podstawowe znaczenie w procesie tworzenia odpowiedniego klimatu dla rozwoju jako i wspierania lokalnej przedsiębiorczości odgrywają również banki, jako instytucje akumulujące i alokujące środki finansowe na działalność gospodarczą.

3.1.4. Rolnictwo :

Przeworsk pod względem klimatycznym posiada korzystne warunki do rozwoju gospodarki rolnej, znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego, w którym okres wegetacji trwa 210 dni i można w nim uprawiać większość roślin.

Ocena rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gminy jest w zasadzie korzystna, wpływają na to szczególnie klasy bonitacyjne gruntów, we wskaźniku jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gminy agroklimat i rzeźba terenu są wyżej wycenione, a jakość i przydatność rolnicza gleb oraz warunki wodne niżej.

Gmina posiada dogodne warunki do rozwoju produkcji rolnej, co wynika między innymi z bardzo dobrej jakości gleb. Udział gleb klasy II i III zarówno wśród gruntów ornych jak i użytków zielonych wynosi ca 50%.

O możliwościach produkcyjnych rolnictwa decyduje poza jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej ilość ziemi użytkowanej rolniczo. Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni miasta i gminy wynosi 68,5% (ca 1676 ha). Lasy i grunty leśne na terenie gminy zajmują powierzchnię 9 ha co stanowi 0,4% ogólnej powierzchni gminy.

Wyszczególnienie	Ogółem	Użytki rolne					Grunty leśne ¹⁾	Pozostałe grunty
		razem	G. orne	Sady	Łąki	pastwiska		
m. Przeworsk	w ha							
	2213	1676	1367	25	79	117	9	528

¹⁾ – łącznie z gruntami zadrzewionymi i zakrzewionymi.

Działalność rolnicza w gospodarce miejskiej cechuje się innymi uwarunkowaniami niż gospodarka rolnicza na terenach wiejskich. W miastach, co jest widoczne również na przykładzie Przeworska koncentruje się ona w gospodarstwach małych i odgrywa rolę pomocniczą. Właściciele gospodarstw rolnych bądź działek rolnych utrzymują się najczęściej z dwóch źródeł, w tym jednego pozarolniczego.

Strukturę gospodarstw rolnych na terenie Przeworska jak i w całym powiecie przeworskim obrazuje poniższa tabela.

Grupy obszarowe					
Do 1 ha	Od 1-2 ha	2-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15 ha i więcej
721	435	157	43	5	13

[Źródło: 1995-2009 Główny Urząd Statystyczny]

Według danych uzyskanych z Powszechnego Spisu Rolnego na terenie Przeworska prowadzonych jest 1156 gospodarstw rolnych. Gospodarstw liczących powyżej 1 ha UR jest 653 i stanowią one 56,5% wszystkich gospodarstw na terenie miasta. Pozostała część to indywidualne działki rolne nieprzekraczające powierzchni 1ha.

Gospodarstwa charakteryzują się znacznym rozdrobieniem. Wśród indywidualnych gospodarstw rolnych posiadających powyżej 1ha użytków rolnych najwięcej jest gospodarstw o powierzchni nieprzekraczającej 2 ha, stanowią one prawie 50%, natomiast gospodarstwa użytkujące od 1-5 ha stanowią blisko 86%. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach zlokalizowanych na terenie Przeworska wyniosła 1,58 ha. Średnia dla powiatu przeworskiego kształtowała się na poziomie 2,48 ha.

Tego rodzaju struktura gospodarstw rolnych oraz warunki glebowe nie sprzyjają racjonalizacji produkcji rolniczej, adaptacji do warunków gospodarki rynkowej oraz reorientacji zawodowej i podejmowaniu inicjatyw gospodarczych.

Duża gęstość zaludnienia przesądza o strukturze agrarnej i charakterze rolnictwa, którego głównym problemem jest przeludnienie, rozdrobienie ziemi i postępujący proces starzenia się właścicieli gospodarstw rolnych.

Tego rodzaju struktura gospodarstw rolnych oraz warunki glebowe nie sprzyjają racjonalizacji produkcji rolniczej, adaptacji do warunków gospodarki rynkowej oraz reorientacji zawodowej i podejmowaniu inicjatyw gospodarczych. Dominującym sektorem gospodarki rolnej jest gospodarka indywidualna. Gospodarka ta cechuje się dużym rozdrobieniem. Gospodarstwa spełniają bardziej funkcję socjalną niż ekonomiczną. Gospodarstwa cechuje duże rozdrobienie i przeciążenie złą siłą roboczą.

Produkcja rolnicza w zdecydowanej większości ma charakter niewyspecjalizowany. Adaptacja produkcji do warunków rynkowych poszła w kierunku obniżenia kosztów produkcji poprzez jej ekstensyfikację, a więc w kierunku ograniczenia stosowania nawozów, wapna nawozowego i środków ochrony roślin. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż i okopowych.

Duże rozdrobienie gospodarstw rolnych nie sprzyja obniżaniu jednostkowych kosztów produkcji, a niejednorodność asortymentu, brak zorganizowanych grup producenckich i gospodarstw wyspecjalizowanych utrudnia zbyt produktów po zadowalającej cenie. W związku z brakiem miejsc pracy poza rolnictwem, instytucji skupujących produkty rolne oraz słabo rozwiniętym przemysłem rolno-spożywczym, większość gospodarstw rolnych ogranicza się do produkcji na własne potrzeby konsumpcyjne.

Stan mechanizacji rolnictwa pod względem ilościowym jest dobry, pomimo tego około 35% małych gospodarstw pozostaje bez siły pociągowej. Brak jest przy tym wyspecjalizowanych firm świadczących usługi mechanizacyjne i transportowe, nie ma także mini sprzętu dla licznej grupy małych gospodarstw. Proces transformacji rolnictwa i wsi wyznacza szczególną rolę instytucjom i organizacjom funkcjonującym w samym rolnictwie jak i w jego otoczeniu. Niemniej, mimo trwającego procesu reform w instytucjach pracujących na rzecz rolnictwa, brak jest wyraźnego systemu wiążącego działania nauki, oświaty i doradztwa w celu efektywnego oddziaływania tych ogniw na rolnictwo.

Dominującą funkcją gminy jest produkcja żywności. Podstawowym kierunkiem produkcji rolnej jest uprawa zbóż i ziemniaków. Podstawę produkcji zbóż stanowią pszenica ozima i owies. W gminie hoduje się głównie trzodę chlewną, bydło mleczne i rzeźne, drób. Zbyt, w większości rolnicy organizują na własną rękę, kontraktacja właściwie nie istnieje.

Załącznik do Planu Nr 1 do uchwały XI/81/11
Rady Miasta Przeworska
z dnia 28 czerwca 2011 r.
Zalacznik1.doc

Załącznik nr 1 do Uchwały XI/81/11 Rady Miasta Przeworska z dnia 28 czerwca 2011r.